‘श्रमजीवि वर्गको एकता आजको आवश्यकता’

परिश्रम

त्रैमासिक

jif{% c+s !#   @)*) df3   January-February 2024   dNo ?= %

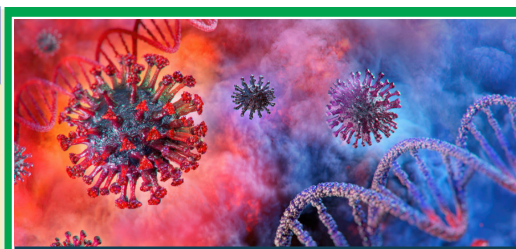

ट्रेड यूनियन महासंघ नेपाल (टुकोन)
s]Gb|Lo sfo{;ldlt kl/jf/

नेपाली नोटमा पृथ्वीनारायण शाहको तस्बिर राख्न माग

काठमाडौं । राप्रपा नेपालका अध्यक्ष कमल थापाले पृथ्वीनारायण शाहको योगदान कुनै संस्था वा राजनीतिक व्यवस्थासँग मात्रै सम्बन्धित नभएकाले त्यस रूपमा हेर्न नहुने बताएका छन् । थापाले राष्ट्र निर्माता शाहको जन्म जयन्तीलाई राजकीय रूपमा मनाउन र उनको तस्बिर नेपाली नोटमा अंकित गर्न सरकारसँग माग समेत गरेका छन् ।

२०३ औं पृथ्वीजयन्ती एवं राष्ट्रिय एकता दिवसको अवसर पारेर गत पुस २७ गते पार्टीले काठमाडौंमा आयोजना गरेको चियापान कार्यक्रममा बोल्दै उनले राजादेखि माओवादीसम्म अटाउने राजनीतिक प्रणालीको विकास गर्न सबै राजनीतिक दलहरूलाई आग्रह गरे । उनले कसैलाई पनि निषेध नगर्ने खालको राजनीतिक प्रणालीको विकास गर्न सकेमात्रै मुलुकमा शान्ति, राजनीतिक स्थायित्व र आर्थिक विकास सम्भव हुने धारणा राखेका छन् ।

पूर्वउपप्रधानमन्त्री समेत रहेका अध्यक्ष थापाले सबै देशभक्त, प्रजातान्त्रिक शक्तिहरु बीचको वृहत् मोर्चा बनाएर मात्रै मुलुकमा राजसंस्था र हिन्दु राष्ट्र पुनर्स्थापना गर्न सकिने बताए । ‘जहाँसम्म हिन्दु राष्ट्र र राजसंस्था पुनर्स्थापना गर्ने कुरा छ, यो केवल राप्रपा वा राप्रपा नेपाल मात्रै मिलेर पनि हुँदैन । यो त सबै राष्ट्रवादी, प्रजातान्त्रिक, देशभक्त शक्तिहरूको बिचमा एकता र एउटा वृहत् मोर्चाको आवश्यकता पर्दछ’, उनले भने, ‘पृथ्वीनारायण शाहको योगदान कुनै राजनीतिक व्यवस्था वा संस्थासँग मात्रै सम्बन्धित छैन । यो वास्तविकतालाई बुझेर सिंगो राज्यले नै पृथ्वीनारायण शाहको योगदानको संस्मरण गर्नुपर्दछ । राष्ट्र निर्माताको सम्मान गर्दै नेपाली नोटमा पृथ्वीनारायण शाहको तस्बिर अंकित गर्ने र साथसाथै केवल सार्वजनिक बिदा दिने मात्रै होइन, भव्य रूपमा राष्ट्रिय एकता दिवस सरकारी स्तरबाटै पनि मनाइनुपर्दछ अन्तिम पेजमा....

श्रमिकमाथि अनावश्यक आर्थिक भार थुपार्दै श्रममन्त्री

काठमाडौं । ऋण काढेर विदेशमा श्रम बेच्न जान बाध्य विपन्न श्रमिकलाई राहतका प्याकेज ल्याउनुपर्ने श्रममन्त्री शरतसिंह भण्डारीले उल्टै एकपछि अर्को अनावश्यक आर्थिक भार थुपारेका छन् । पूर्वप्रस्थान अभिमुखीकरण तालिम शुल्क सात सयबाट दुई हजार आठ सय रुपैयाँ पुऱ्याएका उनले दक्ष र अर्धदक्ष श्रमिकलाई अंग्रेजी भाषा बाध्यकारी गराउनेदेखि इपिएस कोटामा कोरिया जाने श्रमिकलाई एलजीको पोस्टपेड सिम अनिवार्य गराएर अतिरिक्त आर्थिक भार लगाएका हुन् ।

मन्त्री भण्डारीले मन्त्रिपरिषद र सरोकारवाला पक्षलाई छलेर गराएको मन्त्रीस्तरीय निर्णयअनुसार इपिएसमार्फत कोरिया जाने नेपाली कामदारले त्यहाँको एलजी युप्लस दूरसञ्चार कम्पनीको पोस्टपेड सिमकार्ड अनिवार्य लिनुपर्नेछ । उक्त सिम प्रयोग गरेवापत नेपाली कामदारले मासिक न्यूनतम ४७ हजार ओन (चार हजार ८१४ नेपाली रुपैयाँ) भुक्तानी गर्नुपर्नेछ । जब कि सोही कम्पनीको प्रिपेड सिमकार्ड प्रयोग गर्ने हो भने मासिक पाँच सय अन्तिम पेजमा....

रसियामा सेनामा भर्ती हुन पठाउने २ जना पक्राउ

काठमाडौं । रसियामा आकर्षक तलब हुने प्रलोभन देखाउँदै ठगी गर्ने कार्यमा संलग्न दुई जना पक्राउ गरेका छन् । होटेलमा आकर्षक तलब हुने भन्दै ६ लाख असुलेर त्यहाँ पुऱ्याएपछि सेनामा भर्ती गराउन खोज्ने अलास्का ट्राभल्सका संचालक गोरखाका अर्जुन श्रेष्ठ भनिने अर्जुन सुनार र सोलुखुम्बुका शेखर राई भनिने शेर बहादुर राईलाई काठमाडौं उपत्यका अपराध अनुसन्धान कार्यालयको टोलीले पक्राउ गरेको हो ।

उनीहरूले शंकर कार्की, राजन राई र विकास राईलाई रसिया पठाएका थिए । रसिया पुगे पश्चात् पनि शंकर कार्कीलाई रिसिभ गर्ने व्यक्तिले थप ८०० डलर लिएका थिए भने त्यसपछि उनले रसियन आर्मीमा भर्ती हुनुपर्छ भनेका थिए । तर, कार्कीले आफू आर्मीको लागि नआएको बताएनि दलालले होटेलमा कुनै काम नभएको र आर्मीको लागि बोलाएको बताएका थिए ।

त्यसपछि शंकर कार्कीले रसिया आर्मीमा काम नगर्ने भन्दै फर्किएर प्रहरीमा उजुरी दिएका थिए । अनुसन्धानका क्रममा एसएसलीमात्रै पास गरेका कार्कीको सबै नक्कली कागजात समेत ट्राभल्सवालाले नै बनाइदिएको खुलेको प्रहरी उपरीक्षक रवीन्द्र रेग्मीले जानकारी दिए । अभियुक्तहरुलाई राजधानीबाट पक्राउ गरी मानव तस्करीको कसुरमा आवश्यक कारबाहीको लागि जिल्ला प्रहरी परिसर टेकु काठमाडौं पठाइएको छ । साथै राजन राई र विकास राईलाई रसिया आर्मीमा भर्ना गरिएको बुझिन आएको रेग्मीले बताए । यसबारे थप अनुसन्धान भइरहेको प्रहरीले जनाएको छ ।

उद्योग नचलेपछि श्रमिकहरू आन्दोलनमा

काठमाडौं । डेडिकेटेड र ट्रंकलाइनको बक्यौता विवादका कारण विभिन्न उद्योगका १२ हजारभन्दा बढी श्रमिक प्रभावित भएका छन् । नेपाल विद्युत प्राधिकरणले बक्यौता नतिरेको भन्दै हालसम्म नौ वटा उद्योगको लाइन काटेको छ । लाइन काटेको कारण उद्योग नचलेपछि १२ हजारभन्दा बढी श्रमिक प्रभावित भएको उद्योगीहरूले बताएका छन् । अहिलेसम्म प्राधिकरणले नौ वटा ठूला उद्योगको लाइन काटिसकेको छ । जसमा जगदम्बा स्टिल्स, रिलायन्स स्पिनिङ मिल्स, घोराही सिमेन्ट, अर्घाखाँची सिमेन्ट, सर्वोत्तम सिमेन्ट, लक्ष्मी स्टिल, त्रिवेणी स्पिनिङ मिल्स, अशोक स्टिल र सोनापुर मिनरल्स एन्ड आयल उद्योगको लाइन काटिएको छ । यीमध्ये जगदम्बा स्टिलमा मात्रै चार हजार श्रमिक आबद्ध छन् ।

रिलायन्स स्पिनिङ मिल्समा तीन हजार ५०० बढी श्रमिक आबद्ध छन् । अन्य ७ वटा उद्योगमा पाँच हजार बढी नियमित काम गर्ने श्रमिक रहेको बताइएको छ । ठूलो संख्यामा दैनिक ज्यालादारी मजदुर पनि प्रभावित भएको उनीहरूको भनाइ छ ।

उद्योग बन्द भएपछि रिलायन्स स्पिनिङ मिल्समा कार्यरत श्रमिकले आन्दोलन सुरू गरेका छन् । ‘उद्योगमा बिजुली छैन, हामी सडकमा छौं, उद्योगमा लाइन काट्न पाइँदैन, हाम्रो रोजगार ग्यारेन्टी गर,’ लगायतका प्लेकार्ड बोकेर उद्योगको गेट र विद्युत प्राधिकरणको इटहरी वितरण केन्द्र अगाडि उनीहरुले प्रदर्शन गरेका थिए । श्रमिकहरूले नेपाल विद्युत प्राधिकरणको इटहरी वितरण केन्द्र प्रमुखलाई ज्ञापनपत्र समेत बुझाएका छन् ।

यता जगदम्बा स्टिलका कर्मचारीले पनि विद्युत कटौती विरुद्ध आन्दोलन सुरु गरेका छन् । उनीहरू नेपाल विद्युत प्राधिकरण सिमरा सबस्टेसन अगाडि धर्नामा बसेका थिए । जगदम्बाले मात्रै दैनिक दुई हजार टन स्टिल उत्पादन गरेको तथ्यांक

म्यानपावर कम्पनीमार्फत कामदार युरोप पठाउने बाटो खुला

काठमाडौं । श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालयले युरोपमा संस्थागत (म्यानपावर कम्पनीमार्फत) कामदार पठाउने कानुनी बाटो खोलिदिएको छ । मन्त्रालयले ‘वैदेशिक रोजगारसम्बन्धी मागपत्र जाँचबुझ र स्वीकृत गर्ने कार्यविधि २०८०’ जारी गर्दै संस्थागत माग पत्र प्रमाणीकरण प्रक्रियाको बाटो खोलेको हो ।

कार्यविधिमा संस्थागत माग पत्र पेस भएको १५ दिनभित्र दूतावासले प्रमाणीकरण नगरेमा सिधै श्रम मन्त्रालयले हेर्ने व्यवस्था गरिएको छ । यसअघि वैदेशिक रोजगारसम्बन्धी मागपत्र जाँचबुझ निर्देशिका २०७५ अनुसार दूतावासबाट मागपत्र प्रमाणित भएपछि मात्रै कामदार भर्ना प्रक्रिया सुरु हुन्थ्यो । युरोप हेर्ने नेपाली दूतावासहरूले वैदेशिक रोजगारसम्बन्धी मागपत्र जाँचबुझ निर्देशिका २०७५ बमोजिम संस्थागत रूपमा मागपत्र प्रमाणीकरण गर्न पर्याप्त स्रोत, साधन र जनशक्ति नरहेको भन्दै गत जेठदेखि प्रमाणीकरण रोकेका थिए । जसकारण म्यानपावरले संस्थागत रूपमा युरोपमा कामदार पठाउन पाएका थिएनन् । संस्थागत रूपमा कामदार पठाउन नसक्दा कामदार व्यक्तिगत श्रम स्वीकृति लिएर युरोप गइरहेका छन् । त्यसरी जाँदा भनेजस्तो काम नपाउने जस्ता समस्या आएको खण्डमा कामदारहरूले सहजै क्षतिपूर्ति पाउँदैनन् । गत जेठदेखि झन्डै ४० हजार जनाको मागपत्र प्रमाणीकरण प्रक्रिया अवरुद्ध भएको छ ।

सम्बन्धित देश हेर्ने दूतावासले मागपत्र प्रमाणीकरण नगरेसम्म म्यानपावर कम्पनीमार्फत कामदार पठाउन पाउने अवस्था थिएन । यो कानुनी बाधालाई फुकाउन श्रम मन्त्रालयले वैदेशिक रोजगार नियमावली, २०६४ को नियम ५२ (क) को उपनियम (२) बमोजिम श्रम मन्त्रालयले कार्यविधि बनाएको छ ।

श्रम प्रवक्ता राजीव पोखरेलले नेपाली दूतावासले १५ दिनभित्र सिफारिस नगरेमा उच्चस्तरीय समितिमा मागपत्र पेस गर्न पाइने व्यवस्था मिलाइएको बताए । ‘युरोपसहित गन्तव्य मुलुकको रोजगारदाताले नेपाली कामदार ल्याउन नेपाली दूतावासमा मागपत्र प्रमाणीकरणका लागि पेस गर्नुपर्छ । १५ दिनभित्र जाँचबुझ भई नआएको अवस्थामा प्राप्त रोजगारीका अवसर गुम्न नदिन एवं वैदेशिक रोजगारलाई विश्वसनीय र व्यवस्थित बनाउनका लागि मन्त्रालयमा नै मागपत्र पेस गर्न सकिनेछ,’ उनले भने ।

श्रम मन्त्रालयले मागपत्र जाँचबुझ गरी प्रमाणीकरण गर्नका लागि रोजगार व्यवस्थापन महाशाखा प्रमुखको संयोजकत्वमा ५ सदस्यीय मागपत्र प्रमाणीकरण समिति बनाएको छ । समितिको सदस्यमा परराष्ट्र मन्त्रालयका उपसचिव, वैदेशिक रोजगार विभागका उपसचिव, श्रम मन्त्रालयको कानुन तथा फैसला कार्यान्वयन शाखाका उपसचिव छन् । श्रमकै रोजगार समन्वय तथा सूचना शाखाका उपसचिव सदस्य सचिव रहेका छन् । समितिले १० दिनभित्र मागपत्रको आधिकारिकता हेरी प्रमाणीकरण गर्ने प्रवक्ता पोखरेलले बताए ।

समितिमा रोजगारदाताले कामदारलाई उपलब्ध गराउने पारिश्रमिक एवं सेवा अन्तिम पेजमा....

प्रकाशक : ट्रेड युनियन महासंघ नेपाल (टुकोन)
संरक्षक : हिक्मतजंग भण्डारी (मो. ९८५१०९७४९६)
सम्पादक : कृष्ण खनाल
लेआउट डिजाइन : सुजन तामाङ
प्रवन्ध निर्देशक : जय थापा
कार्यालय : धुम्बाराही, काठमाडौं
इमेल : tucofnepal@gmail.com
वेबसाइट : tuconnepal.org.np
फोन : 01-4009137
मुद्रण : स्पिड लाईन प्रिन्टर्स, बागबजार, काठमाडौं

सम्पादकीय

कमाउन जान्छौं भन्ने युवालाई गोली

ut k'; !# ut]laxfgbl]v g}nlntk'/sf]afnsdf/l lfq tgfjut]t eof] . sf]/og efiff k/LIff …OkLP; sfofno kl/;/df ePsf] cfGbfngdf kx/Ln] ufnL g}rnfof] . hxfFufnL nfu]/ bO{o'jfn] Hofg udfP . df[o'xgdf bhlvsf ;hg /fpt / rf}kf6L– !l;p8L c5fdsf jL/Gb|zfx /x]sf 5g\ . ;fxL lbg ck/fXg efl}ts, k'jfM/ tyf oftfoft dGqL kbsfz Hjfnfsf]uf8Ldf cfuhgL u/]kl5 pTkGg kl/l:yltnfO{ lgoGq0fdf lng kx/Ln] bhg}+/fpG8 c>'uof; / xjfO{kmfo/ u/]sf]lyof] . clg, ufnL rnfPsf]lyof] . kbz{gsf/Lx¿n] dGqL Hjfnf r9]sf] uf8L /f]s]/ ;'?df xfjf km':sfO{ lbPsf lyP . kbz{gsf/Ln] rfnsnfO{ aflx/ lgsfn]/ uf8Ldf cfuf]nufPsf lyP . cfuhgLaf6 af @ em %*^! gDa/sf]uf8L kO{¿kdf Wj:t ePsf] lyof] .

gkfn kx/Lsf kjQmf sa'/ s8fotsf cg';f/ sf]/og efiff k/LIffsf] ljiifonfO{lnP/ efiff k/LIff cgQL0f{ePsf o'jfx¿n] ;8sdf kbz{g u/]sf lyP. kjQmf s8fot eG5g\ …kbz{gsf qmddf bO{xhf/ a9L JolQm ;8sdf cfGbfngdf ul//x]sf lyP . kx/Ln]eL8 lgoGq0f lngsf]nflu k6sk6s kbf; u/]sf]lyof] . dfOls ª ug{/ tf8kmf8 gugsf]nflu cg'/fw ul//x]sf]lyof] . t/, ;Dej gePkl5 kx/Ln] ufnL rnfPsf]xf] .Ú pgL kx/Ln]afWofTds cj:yfdf ufnL rnfpbF clkb 36gf ePsf]atfpFg\ .

kbz{gsf/Lsf] cfGbfngn] snf–sf6]j/ ;8sv08 lbge/ c:tJo:t aGof] . ;jf/L;fwg ;8sdf 306f}+Dd hfddf kg{sf ;fy}pkTosfsf] cfjfudg g}c;xh ag]sf]lyof] . 36gf:ynaf6 kx/Ln]&# hgf cfGbfngsf/LnfO{lgoGq0fdf lnPsf]lyof] . 36gfdf Ps bhg{ 3fO{t]ePsf lyP .

sf]/ofn] Pp6} efiff kl/ffnL …OkLP;Údfkm{ ljZjsf !^ bz]af6 sfdbf/ eg{ul//x]sf]5 . o;sf nflu sfdbf/df hfg]o'jfn]efiff k/LIff kf; ug{kg{5 . gkfnsf]>d /fhuf/ tyf ;fdflhs ;'/Iff dGqfnon]efiff k/LIffsf]nflu ;dGjo ug{u5{ . sf]/ofn] ;a}bz]df pxL kdqmofaf6 sfdbf/ nh}fg]u/]sf]5 .

>d /fhuf/ tyf ;fdflhs ;'/Iff dGqfnosf ;x;lrj 8G8'/fh l3ld/]sf cg';f/ sf]/ofn]Pp6f lfq /fh]/ efiff k/LIffdf ;xefuL ePsfnfO{Ps jiflkeq}csf[efiff k/LIffdf ;xefuL gu/fpg] gllt 5 . hxfh lgdf0fsf] lfq /fh]/ efiff k/LIff lbPsfx¿nfO{pTkfbg lfqsf]nflu vhfOPsf]efiff k/LIffdf ;xefuL u/fOPsf]lyPg .

pgLx¿n] cfkmx¿nfO{klg pTkfbg lfqsf]efiff k/LIffdf ;xefuL u/fpgkg{eGb}jbl]zs /fhuf/ ljefu, /fhuf/ cgdlt kl/ffnL zfvf -OkLP;_sf]sfofnodf kbz{g u/]sf lyP . oxL qmddf afnsdf/Ldf kbz{g ePsf]xf] .

ut ;fpgdf ePsf]k/LIffdf hxfh lgdf0fsf]nflu #@ xhf/ hgf ;xefuL ePsf lyP. h;dWo]tLg xhf/ (;o *(hgf dfq}pQL0f{ ePsf lyP . sf]/ofsf] dfgj ;+fwg ljefusf] gllt cg';f/ Pp6f lfqdf sfd ug{k/LIff lbPsf]/ km]h ePsfn]Pp6};fn csf[lfqdf sfd ug{kmf/fd eg{kfpbF . of]kljwfg ;a}k/LIffyLnfO{yfxf ePsf] ;x;lrj l3ld/h]atfP .

kbz{gsf/Lx?n] hxfh lgdf0f lfq /fh]/ pTkfbg lfqdf efiff k/LIffsf]kmf/fd eg{kfpFeGb}ut dlx\;/ !(bl]v g}OkLP; zfvfdf lgoldt wgf{lbF}cfPsf lyP . cfGbfngug{ !* hgfdWo]l/6 lgjbg lnP/ cbfnt uPsf lyP . oxL k'; % ut]pRr cbfnt kf6gn]l/6 lgjbg lbgx¿nfO{ k/LIffdf ;xefuL u/fpg"eGb} cGtl/d cfbz lbPsf]lyof] .

afnsdf/L 36gf ePsf]lbg OkLP; sfofnodf pTkfbg lfqsf]efiff k/LIffdf ;xefuL xg kfpgk5{eGb}l/6 lgjbsafx]ssf klg ehf ePsf lyP . oxL qmddf pkl:yt o'jfx¿n]kbz{g u/]sf lyP . >d dGqfnosf ;x;lrj l3ld/hn] hxfh lgdf0fsf] lfqdf efiff k/LIff lbPsfn] klg pTkfbg lfqsf] k/LIff lbg kfpg] Joj:yfsf]nflu dGqfnon]sf]/of ;/sf/;Fu jftf{ug{tof/L u/]sf]atfP .

otf pQm 36gf ePsf]lbg g}pRr cbfnt kf6gn] ;a}nfO{sf]/of hfg cfjZos sf]/og efiff k/LIff -OkLP;_df ;xefuL u/fpg cfbz lbPsf]5 . pRr cbfnt kf6gsf pk/lh:6f/ tLy{fh e§/fO{sf cg';f/ GofofwLz rGbdlO0f 1jfnLsf]Psn Ohnf;n] ;a}nfO{k/LIffdf ;xefuL u/fpg cGtl/d cfbz lbPsf]xf] .

tsf{axfb'/ kn;lxtsf lgjbsx¿n] efiff k/LIffsf]nflu cfjbg kmf/d eg{gkfPsf]eGb}k/]sf]l/6 lgjbg bfo/ u/]sf lyP . cbfntn] of]d2fsf]clGtd ;g'jfO xbF{sf avt lgjbssf]dfu ;Daf]wg xg] t/ clxn] lgjbsx¿nfO{ ck'/0fo lflt xg ;Sg]eGb}k/LIff kmf/d eg{lbg >d, /fhuf/ tyf ;fdflhs ;'/Iff dGqfnosf gfddf cfbz u/]sf]xf] . cfbzdf elgPsf]5, …lgjbsx¿nfO{ cfjbg kmf/d egf{af6 jl~rt ug{dgfl;j gxbF lgjbsx¿nufot lgjbs ;/xsf ;dfg kl[tsf OR5's JolQmx¿nfO{dlx\;/ !(ut]sf] ;'rgf adf]hd k';@ af6 vhf ul/Psf] cfjbg kmf/d eg{/f]s gnufpg" / k/LIff cfjbg kmf/d eg{lbg'lbnfpg'.Ú

/fli6« dfgjclwsf/ cfofusf kjQmf 6Lsf/fd kfv/]hn] ;+ldt xgkg{kIfn]Wofg glbbF 36gf ePsf]atfPsf 5g\ . cfofun]Ps lj1lKt hf/L ub{dfgj clwsf/ cfofun]36gfdf cgUdg ug{/ uDeL/ Wofgfsif{0f ug{atfPsf]5 .

श्रम आप्रवासनमा विभेद कहिलेसम्म ?

-मीना पौडेल

रञ्जु (परिवर्तित नाम) ले हिंसक वैवाहिक सम्बन्ध कानुनी रूपमा टुंग्याएर आफ्नो र वृद्ध आमाबुबाको जीविकोपार्जनका लागि विराटनगर, धरान र काठमाडौंका श्रम बजार चहार्दै कैयौं महिना बिताइन् । सानैमा शिक्षा र जीवनोपयोगी अन्य सीपबाट वञ्चित उनी घरेलु काम पाए जीविका चलाउन सकिएला भन्ने ध्याउन्नमा थिइन् । तर आफूले चहारेका नेपाली श्रम बजारले काम लिने ज्याला नदिने गर्दा हैरान उनले अन्त्यमा वैदेशिक रोजगारीमै जाने निर्णय गरिन् ।

यो बाध्यात्मक परिस्थितिको सम्बोधन गर्न उनले विभिन्न रोजगारदाता कम्पनी र तिनले सुझाएका दलालहरूसँग छलफल गर्न थालिन् । नेपाल सरकारले घरेलु श्रमिकका रूपमा श्रम आप्रवासनमा जान महिलालाई रोक लगाएको छ भनेर उनलाई सुरुआती दिनमा थाहा भएन । रोजगार व्यवसायीले पनि बताएनन्, तिनका दलालले सही कुरा बताउने त झन् कुरै भएन । केही महिनाको दौडधुप र अन्योलसँगै उनलाई चिनेजानेको एउटा दलालले भारत हुँदै साउदी अरब जान सहजीकरण गरिदिने भन्दै केही हजार माग्यो । उनले काठमाडौंमा श्रम गरेर जम्मा पारेको थोरै रकम बुझाइन् र बाँकी वैदेशिक रोजगारीको आर्जनको पहिलो तीन महिनाको ज्यालाबाट दिने सर्तमा जान तयार भइन् ।

भर्खर टुक्रिएको वैवाहिक सम्बन्धले सिर्जना गरेको मनोविज्ञान, बेरोजगारीको छटपटी, आमाबुबाको गिर्दो स्वास्थ्य अवस्था र यी सबैलाई सम्बोधन गर्नुपर्ने भार एक्लै बोक्नुपर्ने बाध्यताले उनलाई धेरै कुरा सोच्ने र पर्खने न समय भयो न त कसैबाट उचित चेतनामूलक सल्लाह नै पाइन् । औपचारिक प्रक्रिया प्रतिबन्धित भएका कारण दलालले गुपचुप रूपमा गर्ने तयारीको उनलाई हेक्का हुने कुरा पनि भएन । उनी भन्दै थिइन्, 'यस्तो अवस्थामा श्रमको करारपत्र, बिमा, स्वास्थ्य, भिसा, बस र हवाई टिकट आदि केही वास्ता नगरी खालि चिनेको व्यक्ति दलाल भएको हुँदा उसकै तजबिजलाई सकारेर हिँडें ।' रञ्जुको ठाउँमा हामी जोकोही भए पनि सायद यही गर्ने थियौं ।

जटिल प्रक्रिया र अनेक झमेला झेल्दै रञ्जु भारतको दिल्ली हुँदै साउदी अरब त पुगिन् तर घरेलु श्रमिक होइन, यौन व्यवसाय सञ्चालन गरिएको एउटा मनोरञ्जन बारकी कामदारका रूपमा । उनलाई त्यो दलालले साउदी अरबमा घरेलु श्रमिकका रूपमा काम लगाइदिने भनेर लगी बारमा बेचिदिएको रहेछ । दुई वर्ष यौन श्रमिकका रूपमा काम गरी साउदी अरबमा कार्यरत नेपाली आप्रवासी श्रमिकहरूको सञ्जालको सहयोगमा उनी नेपाल फर्किइन् । अहिले दैनिक ज्याला मजदुरी गरी आफू र वृद्ध आमाबाबुको गुजारा चलाइरहेकी छन् ।

रञ्जु एक उदाहरण हुन्, संकुचित र पूर्वाग्रही नेपाली समाजको श्रम आप्रवासनप्रतिको बुझाइका थुप्रै पाटाको । सबैभन्दा मियो र संकीर्ण पाटो हो– घरेलु श्रमिकमाथि नेपाल सरकारले पटकपटक लगाएको प्रतिबन्ध । यी मौसमी र पटके प्रतिबन्धका पछाडिको आधार झन् विषाक्त र पूर्वाग्रही छ । त्यो हो– एक्काइसौं शताब्दीका महिलालाई हिन्दुहरूले भगवान् भनेर मान्दै आएका रामकी सीताका रूपमा हेर्ने नेपाली समाजको दृष्टिकोण । त्यो महिलाको यौनिकतालाई शुद्धता र दूषितजस्ता काल्पनिक तर अति नै विषाक्त दृष्टिकोण हो, जसले महिलाको सार्वभौम पहिचानलाई अस्वीकार गरी पुरुषको यौनिक र वंशीय नियन्त्रणमा राख्न विभिन्न रक्षाकवचका नाममा कथाहरूको निर्माण गर्ने गर्छ । हो, आप्रवासनमा घरेलु श्रमका लागि महिलामाथि लगाइएको कानुनी प्रतिबन्ध रक्षाकवचका रूपमा राज्यले रचेको नियन्त्रणबाहेक केही होइन ।

यसका धेरै सैद्धान्तिक पाटा छन् र यहाँ तीबारे बहस गर्न खोजिएको होइन, केवल दृष्टान्तका रूपमा उल्लेख गरिएको हो । अनि श्रम आप्रवासनको कुरा गर्दा जोडिएर आउने पक्ष हो– हाम्रो कूटनीतिक कौशल र दायरा जुन मानव तस्करले धमाधम नागरिकहरू लगेर युद्धमा धकेल्दा नै फेरि एक पटक छरपस्ट भइरहेको छ । यस्ता थुप्रै पाटा छन् जुन सोझै श्रम आप्रवासनसँग जोडिएर आउँछन्, तिनीहरूको पनि विस्तृत छलफल त यहाँ गर्न सम्भव नहोला । यो केवल घरेलु श्रमिकमाथिको विभेदका भित्र-बाहिरी पक्षहरूलाई कोट्याउने प्रयास हो ।

सन् १९९८ मा नेपाली महिला श्रमिक कानी शेर्पाको कुवेतमा रोजगारदाताकै घरमा यौनहिंसाका कारण भएको शंकास्पद मृत्युको प्रतिक्रिया स्वरूप सुरु गरिएको घरेलु श्रमिकमाथिको प्रतिबन्धको सिलसिला कहिले उमेर हद तोकेर त कहिले श्रीमान् वा बाबुको स्वीकृति चाहिने भनेर, कहिले गन्तव्य मुलुक तोकेर अनि कहिले घटनाविशेषलाई आधार बनाएर चलिरहेकै छ । यस्तो प्रतिबन्ध पछिल्लो पटक जनप्रतिनिधिहरूकै अगुवाइमा तयार गरिएका सात सर्त अगाडि सारेर लगाइएको छ । उसो त २०४६ सालअगाडि पनि नेपाली महिलाहरूलाई घरको मूली भनिएको पुरुषको स्वीकृतिबेगर वैदेशिक रोजगारीमा जान प्रतिबन्ध नै थियो, तर त्यति बेला वैदेशिक रोजगारी व्यवसाय आजको जस्तो घरपरिवार र मुलुककै अर्थतन्त्रको मियो भएको थिएन । दरबारियाहरूले चाहेका मान्छे जान्थे । यद्यपि भारतमा मौसमी र अल्पकालीन श्रम गर्न जाने पुरुषहरूको लर्को त हुन्थ्यो नै ।

नेपालबाट श्रम आप्रवासनको प्रक्रिया राजनीतिक प्रणाली, अर्थनीति र कानुनी खाकाबाटै संस्थागत भएको अवधिलाई मात्र लिने हो भने पनि यो पटके प्रतिबन्धको सुरुआत भएको पनि २५ वर्षभन्दा बढी भयो तर प्रतिबन्धहरू यो या त्यो बहानामा दोहोरिरहेका छन् । अनि औचित्य भने एउटै– महिला श्रमिकलाई रक्षाकवच चाहियो । प्रतिबन्धचाहिँ राज्यले महिला श्रमिकका लागि तय गरेको रक्षाकवच हो रे ! यो जस्तो लैंगिक संकीर्णता र सामन्ती सोच अर्को के हुन सक्छ ? राजनीतिक पद्धति र अर्थनीतिले उपलब्ध गराएको रोजगारीको अवसर उपयोगका लागि राज्यले सहजीकरण गरी प्रतिस्पर्धी विश्व श्रमबजारमा सामाजिक न्यायसहितको रोजगारी सुनिश्चित गर्न कूटनीतिक दायरा र आप्रवासन नीति समय सान्दर्भिक बनाएर सहजीकरण गर्ने कि सम्भवै नहुने प्रतिबन्धका तगारा तेर्स्याएर महिला श्रमिकलाई मानव तस्कर र तिनका दलालको घेराभित्र धकेलिरहने ?

बैंकहरूको झण्डै २ खर्ब लगानी जोखिममा, धितो लिलाम गरेर उठाउन चुनौती

काठमाडौं । बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको करिब २ खर्ब हाराहारी कर्जा लगानी जोखिममा परेको छ । राष्ट्रिय तथा क्षेत्रीय स्तरका क, ख, ग र घ वर्गका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले गरेको कूल कर्जा लगानीको ३.६६ प्रतिशत लगानी उच्च जोखिममा परेको हो । राष्ट्र बैंकको पछिल्लो रिपोर्ट अनुसार कात्तिक मसान्तसम्म बैंकहरूले गरेको कूल कर्जा लगानीमध्ये १ खर्ब ९० अर्ब रुपैयाँ लगानी खराब कर्जामा रूपान्तरण भएका छन् । कात्तिक मसान्तसम्ममा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले ५९ खर्ब १२ अर्ब ७९ करोड ४० लाख रुपैयाँ निक्षेप सङ्कलन गर्दै ४९ खर्ब ७६ अर्ब ४७ करोड ७० लाख रुपैयाँ बराबरको कर्जा लगानी गरेका थिए । मध्य-डिसेम्बर अर्थात् मङ्सिर मसान्तसम्ममा यस्तो निक्षेप र कर्जा लगानी दुवै बढेर ६०/५० को स्थितिमा पुगिसकेको छ । अर्थात् पछिल्लो समय बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको निक्षेप सङ्कलन बढेर ६० खर्ब नाघिसकेको छ भने यता कर्जा लगानी समेत बढेर करिब ५० खर्ब हाराहारी पुगेको छ ।

बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको लगानी जोखिम बढ्दै गर्दा यता नाफासमेत प्रभावित हुन पुगेको छ । बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले खराब कर्जाको जोखिम न्यूनीकरणका लागि नाफाको अधिक प्रतिशत वित्तीय व्यवस्थापन (लोन लस्ट प्रोभिजनिङ) गर्नुपर्दा नाफामा खुम्चिन पुगेको हो । राष्ट्र बैंकका अनुसार चालु आर्थिक वर्षको कात्तिक मसान्तसम्ममा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले १ खर्ब ९१ अर्ब १४ करोड २० लाख रुपैयाँ प्रोभिजनिङ गरेका छन् । यो अघिल्लो आर्थिक वर्षको असार मसान्तको तुलनामा १३.६९ प्रतिशतले बढी हो । २०८० असार मसान्तसम्ममा बैंकहरूले लोन लस्ट प्रोभिजनिङ बापत १ खर्ब ६८ अर्ब १२ करोड ४० लाख रुपैयाँ छुट्याएका थिए ।

आर्थिक वर्षको चार महिनामा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको नाफा २२ अर्ब १७ करोड ७० लाख रुपैयाँमा खुम्चिन पुगेको छ । जसमध्ये क वर्गका वाणिज्य बैंकहरूको नाफा २० अर्ब ५६ करोड २० लाख रुपैयाँ रहेको छ भने बाँकी रहेका ३४ वटा बैंक तथा वित्तीय संस्थाको हिस्सा जम्मा १ अर्ब ६१ करोड ५० लाख रुपैयाँ रहेको छ ।

केन्द्रीय बैंकले गत मङ्सिर १३ गते बैंक तथा वित्तीय संस्थाको नाममा एक परिपत्र जारी गरेको थियो । इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्था, पूर्वाधार विकास बैंक (निफ्रा) को नाममा समेत परिपत्र गर्दै केन्द्रीय बैंकले खराब कर्जामा रूपान्तरण भएका लगानी असुलीको हकमा पहिला ऋणीको धितो बेचेर उठाउन अनि मात्र अन्य प्रक्रिया अघि बढाउन निर्देशन गऱ्यो । बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई जारी एकीकृत निर्देशन, २०८० मा परिमार्जन गर्दै निर्देशन जारी गरेको केन्द्रीय बैंकले ऋणी फर्म, कम्पनी वा संस्थालाई धितो हुँदासम्म कालो सूचीमा नराख्न र कारबाही नगर्न निर्देशन दिएको छ । निर्देशनको १२ नम्बर बुँदाको ९ को उपबुँदा (३) को (घ) मा संशोधन गर्दै केन्द्रीय बैंकले भनेको छ, 'जमानतदाता (धितोवाला ऋणी) लाई कालोसूचीमा समावेश गर्नुपूर्व ऋणीले सुरक्षण स्वरूप राखेको धितो लिलाम गरी असुली गर्नुपर्नेछ । यस्तो सुरक्षणबाट भएको असुली पर्याप्त नभई बैंकको लेना रकम बाँकी रहेमा सोको भुक्तानीका लागि जमानतदातालाई ९० दिनको समय प्रदान गर्नुपर्नेछ । यो सूचना अवधिपश्चात् मात्र जमानदातालाई कालोसूचीमा समावेश गर्नुपर्नेछ ।'

यसको अर्थ ऋणीको धितो हुँदैमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले ऋणी व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा संस्थालाई कालो सूचीमा राख्न पाउँदैन । केन्द्रीय बैंकको यही निर्देशन अहिले बैंक तथा

वित्तीय संस्थाहरूको ठुलो चुनौती बनेर खडा भएको छ । कात्तिक मसान्तकै केन्द्रीय बैंकको रिपोर्टअनुसार हाल बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूसँग ऋणीहरूसँग लिएको जमानत धितो (कोल्याटरल) बापत २१ अर्ब ९२ अर्ब रुपैयाँ बराबरको गैरबैंकिङ सम्पत्ति रहेको छ । तर, बैंकहरू यो सम्पत्ति न त बेच्न नै सकेका छन् न त कर्जा लगानी नै उठाउन सकेका छन् । तर, बैंकहरूले धितोमा मात्र नभएर दुई पक्षको आपसी समझदारीमा पनि कर्जा लिनेदिने हुने गरेको भन्दै नेपाल बैंकर्स संघका अध्यक्ष सुनिल केसीले राष्ट्र बैंकको व्यवस्था तथा निर्देशन गलत भएको बताएका छन् । 'बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमा धितोमा मात्र नभएर म्युचुअल अन्डरस्ट्यान्डिङ (दुई पक्षको आपसी समझदारी) मा पनि कर्जा लेनादेना भइरहेका हुन्छन् । यस्तोमा धितो बेचेर लगानी असुल्ने भन्ने हुँदैन । भएका धितो पनि नबेची पहिला ऋणीलाई सचेत गराएर उठाउनु उपयुक्त हुन्छ । तर, राष्ट्र बैंकको निर्देशनले पहिला धितो लिलाम गर अनि ऋणीकोमा जा भने जस्तो भयो । यो गलत छ,' उनले भने । पछिल्लो समय बढेको वित्तीय अराजकता, बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमाथिको चौतर्फी प्रहार अझै नरोकिएका बेला यस्ता निर्णयहरूमा केन्द्रीय बैंक सचेत हुनुपर्ने उनको भनाइ छ । यस विषयमा आफूहरूले केन्द्रीय बैंकसँग छलफल गर्ने केसीले बताए । यता केन्द्रीय बैंकले वित्तीय अनुशासन ऋणी र ऋण दाता दुवैको हितलाई मध्यनजर गर्दै यस्तो निर्देशन जारी गरेको बताएको छ । व्यक्तिलाई कालो सूचीमा राखेर तीनपुस्ते बदनाम गराउनेभन्दा पनि धितो बेचेर लगानी उठाउनु उपयुक्त हुने केन्द्रीय बैंकका नारायण पोखरेलको भनाइ छ । यसो गर्दा खराब कर्जा र ऋणीको कालो सूची घट्ने बैंकको अपेक्षा रहेको उनले बताए । तथापि, ऋणी र वित्तीय संस्थाबिच भएको सम्झौता वा लिखतबमोजिम लिएको रकम नतिर्नेलाई कालोसूचीमा राख्न सकिने व्यवस्था ऐनमै उल्लेख छ । नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन २०५८ को दफा ८८ अनुसार कालो सूचीमा राख्ने प्रयोजनका लागि नेपाल राष्ट्र बैंकले कर्जा सूचना केन्द्र स्थापना गरेको छ । ऐनको उपदफा (१) अनुसार समयमा कर्जा नतिर्ने वा कर्जाको दुरुपयोग गर्ने ऋणीको नामावली अनिवार्य रूपमा कर्जा सूचना केन्द्रलाई उपलब्ध गराउने र प्राप्त नामावलीलाई केन्द्रले यकिन गरी कालो सूचीमा राख्न सक्छ ।

वैदेशिक रोजगारीका नाममा बिचल्ली पारिन्छन् महिला

-सुन्दर शिरीष

घरायसी कामका लागि दलालीमार्फत १२ लाख खर्च गरेर युरोप हिँडेकी ३२ वर्षीया डिकी शेर्पालाई दलालीले दुबईमा पुऱ्याइदियो । अहिले उनी दुबईमा अलपत्र छिन् । उनलाई नेपाल ल्याउन प्रयास गरिरहेको उनकी दिदी फुर्वा शेर्पा बताउँछिन् ।

कुवेतमा मानसिक सन्तुलन गुमाएर बेवारिसे भएकी सिन्धुपाल्चोक भोटेकोशी गाउँपालिकाको मार्मिङकी अनिशा विक केही उपचार गरेर नेपाल फर्किइन्। विभिन्न संस्था र दूतावासको पहलमा सात वर्षपछि नेपाल फर्केकी थिइन् । राम्रो उपचार गर्न नपाउँदा अन्ततः उनले संसार त्यागिन् ।

वैदेशिक रोजगारीका क्रममा दुबई पुगेकी पाँचपोखरी थाङ्पाल गाउँपालिका, भोताङकी लप्साङ तामाङको उतै मृत्यु भयो । उनको शव परिवारले नेपाल ल्याउन सकेन । वैदेशिक रोजगारीका क्रममा विभिन्न मुलुक पुगेर दुःख भोगेका सिन्धुपाल्चोकका महिला र उनीहरूका परिवारका यी प्रतिनिधि घटना मात्रै हुन् । असुरक्षित रूपमा विदेश जाँदा यी र यस्ता धेरै घटनाले नेपाली महिलालाई समस्यामा मात्रै पारेको छैन, धेरैले विदेशी भूमिमै ज्यान गुमाउनुपरेका उदाहरण छन् ।

सिन्धुपाल्चोकमा पछिल्लोपटक १६ देखि ४५ वर्षका विदेश जाने महिलाहरूको संख्या ह्वात्तै बढेको छ। चालू आर्थिक वर्षको मंसिरसम्ममा १ हजार ७५ जना श्रमस्वीकृति लिएर वैदेशिक रोजगारमा गएका छन् । साउनमा २ सय ६२ जना, भदौमा २ सय १ जना, असोजमा २ सय ४४ जना, कात्तिकमा १ सय ५९ जना र मंसिरमा २ सय ९ जना श्रमस्वीकृति लिएर वैदेशिक रोजगारमा गएको सरकारी तथ्यांकले देखाउँछ ।

श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालयअन्तर्गत रहेको वैदेशिक रोजगार विभागको तथ्यांकअनुसार वैदेशिक रोजगारीमा जाने महिला कामदारमध्ये सिन्धुपाल्चोक दोस्रो नम्बरमा रहेको छ । विभागका अनुसार पछिल्लो ५ वर्षमा सिन्धुपाल्चोकबाट विदेसिने महिलाको संख्यामा वृद्धि भएको छ । आर्थिक वर्ष २०७९/८० मा २ हजार ५ सय ८३, २०७८/७९ मा २ हजार १ सय ७७, २०७७/७८ मा ६ सय ८, २०७६/७७ मा १ हजार ४ सय २२ र आव २०७५/७६ मा २ हजार १ सय २३ जना वैदेशिक रोजगारका लागि बिदेसिएका छन् ।

हालसम्म सिन्धुपाल्चोकका १८ हजार ५ सय जना महिला वैदेशिक रोजगारीका लागि बिदेसिएको सरकारी तथ्यांक छ । गरिबी, बेरोजगारी र देखासिकीको भरमा महिला कामदार कुवेत, बहराइन, साउदी अरेबियालगायतका मुलुकमा जाने गरेको विभागको तथ्यांकमा उल्लेख छ । भोटेकोशी गाउँपालिकाको मार्मिङबाट एउटै घरका चार जनासम्म वैदेशिक रोजगारीमा गएको माइती नेपालको तथ्यांक छ । मार्मिङबाट १ सय ६१ जना महिला भारतको बाटो भएर इराक पुगेका छन् ।

वैदेशिक रोजगारीमा जानेलाई परामर्श गरिरहेको सुरक्षित आप्रवास कार्यक्रम (सामी) को तथ्यांकअनुसार एक वर्षभित्र सिन्धुपाल्चोकमा वैदेशिक रोजगारीसम्बन्धी परेको ४७ उजुरीमध्ये २२ वटा महिलाको रहेको छ । जसमध्ये १९ वटा वैदेशिक रोजगारीसम्बन्धी ठगीको उजुरी रहेको सामीले जनाएको छ । सरकारले औपचारिक रूपमा जाने महिलाको रेकर्ड राखेपछि अनौपचारिक रूपमा गएर जोखिममा परेका महिलाको संख्या अझ बढी रहेको श्रमविज्ञहरू बताउँछन् ।

औपचारिक रूपबाट भन्दा दोब्बर बढी अनौपचारिक रूपमा नेपाली महिला वैदेशिक रोजगारीमा गएको श्रमविज्ञ सरु जोशी बताउँछिन् । 'दलालमार्फत कति जना महिला रोजगारीमा गए, त्यसको सरकारकासँग तथ्यांक नै छैन । गएकामध्ये कतिको मृत्यु भयो, कति जेलमा छन्, कति बेपत्ता छन् । सरकारसँग यसको तथ्यांक नै छैन,' उनले भनिन् ।

कुनै बेला चेलीबेटी बेचबिखनको जिल्लाको रूपमा चिनिएको सिन्धुपाल्चोक पछिल्लो समय महिला आप्रवासनका लागि चिनिन थालेको छ । पैसा कमाउने, धनी बन्ने र आनन्ददायी जीवन बिताउने सपना बोकेर बर्सेनि धेरै महिला खाडीमुलुक पुग्छन् । यसरी खाडी पुग्ने केहीले सपना पूरा पनि गर्छन् । केही दुःख, पीडाको पोको बोकेर निराश हुँदै स्वदेश फर्कन्छन् । कति त उतै बेपत्ता हुन्छन् । विदेशमा सास्ती खेपेर फर्केको, श्रम शोषण, घरेलु हिंसादेखि बलात्कारको सिकारसम्म भएको कुमारी चेलीले नासोमा बच्चा लिएर फर्केको, मानसिक सन्तुलन गुमाएको घटनाहरू बढिरहेको छ । 'वैदेशिक रोजगार कहाँ सहज छ र ? आफ्नो कोही हुन्न मालिकको निर्देशन, निगाहामा दैनिकी गुजार्नुपर्छ' कुराकानीको सिलसिलामा वैदेशिक रोजगारबाट फर्केकी निशा (नाम परिवर्तन) ले भनिन्, 'कति त शारीरिक शोषणा हुने काममा बेचिन्छन् त कोही श्रमिकको रूपमा बेचिन्छ ।' दिनदिनै आफूमाथि कुटपिट गर्ने श्रीमान्को कुटाइ खान नसकेर घरेलु कामदारको रूपमा कुवेत उडेकी थिइन् ।

उनी उता काम गर्न गएकै मौका पारेर श्रीमानले भने यता दोस्रो विवाह गरे । यो खबर पाएपछि उनी नेपाल फर्किइन् । दोस्रो विवाह गरेका श्रीमानले नै उनलाई विदेशमा परपुरुषसँग अनैतिक सम्बन्ध राखेको आरोप लगाए । उनलाई न परिवारले स्विकार गऱ्यो, न त समाजले नै । समाजले वैदेशिक रोजगारीमा गएकी महिला भनेर बहिष्कार गर्दा उनी बिचलित भइन् ।

अहिले आफ्नो सन्तानको जिम्मेवारी धानेर बसिरहेकी उनी भन्छिन्, 'वैदेशिक रोजगारीमा जाने महिलालाई हाम्रो समाजले र घरपरिवारले

भर्ना शुल्क तिरेर काम, पासपोर्ट रोजगारदातासँग

काठमाडौँ । कतार जाने नेपालीहरूमध्ये ९९ प्रतिशतले भर्ना शुल्क तिरेर काम गर्ने गरेको पाइएको छ। अन्तर्राष्ट्रिय ट्रेड युनियन महासंघ (आईटीयूसी)ले कतारमा गरेको अध्ययनबाट ९९ प्रतिशत नेपाली श्रमिक भर्ना शुल्क तिरेर काम गर्न पुगेको देखिएको हो । कतारमा काम गरिरहेका ३४५ जनासँग कुराकानीको आधारमा अध्ययन गरिएको थियो । उक्त अध्ययनले ४९ प्रतिशत नेपाली श्रमिकको पासपोर्ट रोजगारदाताले नै राखेको पनि देखाएको छ ।

आइटीयूसीले सार्वजनिक गरेको सो रिपोर्ट अनुसार एक प्रतिशतले मात्र आफूले रोजगारी प्राप्त गर्न कुनै शुल्क तिर्नु नपरेको बताएका थिए । यसैगरी कतारमा कार्यरत उनीहरू मध्ये ४९ प्रतिशतको राहदानी (पासपोर्ट) रोजगारदाताले राखेको पाइएको छ । कतारले श्रमिकको पासपोर्ट रोजगारदाताले राख्न नपाउने कानुनी प्रत्याभूति गरेको छ। त्यस विपरीत रोजगारदाताहरूले पासपोर्ट राखेको देखिएको हो ।

सो अध्ययन अनुसार ४८ प्रतिशत व्यक्तिले रोजगारीका बारेमा एजेन्टमार्फत जानकारी पाएको बताएका थिए । नेपाल सरकारले केही नेपाल ऐन संशोधन, २०७५ मार्फत वैदेशिक रोजगार ऐनमा भएको एजेन्ट सम्बन्धी व्यवस्था हटाइसकेको छ । तर, अभ्यासमा भने उनीहरूमाथि नै श्रमिकहरू भर पर्ने गरेको देखिएको हो । यसैगरी ३४५ जना मध्ये २२ प्रतिशतले आफन्त मार्फत तथा २१ प्रतिशतले साथीमार्फत कतारको रोजगारीका बारेमा जानकारी पाएको बताएका थिए । केवल एक प्रतिशतले मात्र आफूले सिधै मेनपावर कम्पनीबाट रोजगारीका बारेमा जानकारी पाएको बताएका थिए । अध्ययनमा श्रमिकहरू पुनः आफूले सेवा लिएकै मेनपावर कम्पनीको सेवा लिन इच्छुक छन् वा छैनन् भन्ने प्रश्न सोधिएको थियो । सो प्रश्नमा ७२ प्रतिशत नेपाली श्रमिकले आफूले पुनः त्यही मेनपावार कम्पनीको सेवा नलिने बताएका थिए । यसैगरी ८६ प्रतिशतले पुनः आफू सोही रोजगारदातासँग काम गर्न अनिच्छुक रहेको बताए । तर ८८ प्रतिशत व्यक्ति पुनः रोजगारीका लागि कतार आउन चाहेको देखिएको छ । नेपालसँगै बंगलादेशी र श्रीलंकाका श्रमिकहरुका बारेमा पनि अध्ययन गरिएको थियो ।

सुर्खेतमा फोहरबाट ग्यास उत्पादन

सुर्खेत । वीरेन्द्रनगरमा फोहरबाट ग्यास र जैविक मल उत्पादन गर्न सुरुआत भएको छ । व्यक्तिगत लगानीमा कर्णालीमै पहिलो पटक वीरेन्द्रनगर-११ को सिमलकुनामा फोहरबाट ग्यास र जैविक उत्पादन गर्न थालिएको हो । वीरेन्द्रनगर-११ का युवा कृष्णप्रसाद ढकालले केपी २ बिघा जग्गा २० वर्षको लागि भाडामा लिएर फोहरलाई मोहरका रुपमा रुपान्तरण गर्न सुरु गरेका हुन् । नगरपालिकाभित्रको सबै फोहरलाई सङ्कलन गरी ग्यास र जैविक मल उत्पादनको लागि प्रयोग गर्ने गरिएको उनले जानकारी दिए । १४ करोड रुपैयाँको लगानीमा जर्मन प्रविधिमा ग्यास प्लान्ट स्थापना गरी ग्यास र जैविक मल उत्पादन सुरु गरिएको ढकालको भनाइ छ । सो रकममध्ये ५ करोड विश्व बैंकको सहयोग छ । अहिले तरकारी पसलबाट निस्कने फोहर सङ्कलन गर्ने गरिएको जनाउँदै ढकालले अब प्रत्येक घरघरबाट निस्कने फोहर सङ्कलन गरी प्रयोग गरिने योजना रहेको जानकारी दिए । 'हामीले नगरपालिकासँग सहयोगको लागि आग्रह गऱ्यौँ, तर सहयोग पाएनौँ, अनि आफ्नै ट्याक्टर किनेर फोहर सङ्कलन गरेर ल्याइरहेका छौँ', उनले भने, 'अब प्रत्येक घरबाट निस्कने फोहर सङ्कलन गरी ग्यास र जैविक मल उत्पादन बढाउँदैछौँ ।'

ग्यास उद्योग प्लान्टबाट अहिले दैनिक ७२० क्विन्टल ग्यास र ९ टन जैविक मल उत्पादन भइरहेको छ । उत्पादित ग्यास खाना पकाउनेसहित सवारी साधन सञ्चालनको लागि पनि प्रयोग गर्न सकिने भएकाले पेट्रोलियम पदार्थको खपतसमेत घट्ने सञ्चालक ढकालको भनाइ छ। गत जेठबाट ग्यास र जैविक मल उत्पादन सुरु भएको उनले बताए । 'यो ग्यास उत्पादनले सरकारलाई सहयोग पुग्ने छ । पहिलो कुरा रासायनिक मलको प्रयोगलाई घटाउने र त्यसमा दिने अनुदान हामीले उत्पादन गर्ने जैविक मलमा दिनुपर्छ, जसले गर्दा एकातिर अर्गानिक उत्पादन पनि बढ्छ भने अर्कोतर्फ हामीले फोहरबाट ग्यास पनि उत्पादन गरिरहेका छौँ, यो ग्यासले खाना पकाउने मात्रै नभई सवारी साधन चलाउन पनि हुने भएकाले राज्यको वार्षिक रु १८ करोड रकम जोगिन्छ,' ढकालले भने । ग्यास प्लान्ट उद्योगले वातावरणलाई समेत सन्तुलन राख्ने उनको भनाइ छ । ग्यास र जैविक मल उत्पादन गरिरहेको यो उद्योगमा अहिले १९ जनाले प्रत्यक्ष रोजगारी पाएका छन् । उत्पादित ग्यास १४० रुपैयाँ प्रतिकिलो र मल २५ रुपैयाँ प्रतिकिलोमा बिक्री हुँदै आएको छ । ढकालले व्यक्तिगत लगानीमा सञ्चालन गरेको ग्यास र जैविक उत्पादन उद्योग सञ्चालनको लागि सरकारबाट सहयोग पाउन नसकेको गुनासो गरेका छन् । सरकारले गर्नुपर्ने लगानी व्यक्तिले गर्दा पनि सरकारको सहयोग नपाएको उनले बताए । 'मैले यो उद्योग सञ्चालनको लागि वीरेन्द्रनगर नगरपालिकासहित प्रदेश सरकारको समेत सहयोगको अपेक्षा गरेको थिएँ । तर सहयोग पाउन सकिन, करोडौँ लगानी गरेर स्थापना गरियो, पहिले जग्गा नै पाउन सकिन । नगरपालिकासँग फोहर ल्याइदिने व्यवस्था मात्रै गरिदिनुहोस् भन्दा पनि सहयोग पाइन,' ढकालले भने ।

उत्पादनको लागि चाहिने मेसिन मर्मत गर्नुपरे पनि भारतमा लैजानुपर्ने बाध्यता आफूलाई रहेको जनाउँदै लगानी गरेर स्थापना गरेको उद्योग चलाउन सहज बनाइदिन सरकारसँग उनले माग गरे । उनले २० वर्षपछि सरकारकै स्वामित्वमा उद्योग दिइनेसमेत जानकारी गराए । कर्णाली प्रदेशका उद्योग पर्यटन वन तथा वातावरणमन्त्री कृष्णकुमार विसीले ग्यास प्लान्ट उद्योगको निरीक्षण गरेका छन् । सो अवसरमा उनले कर्णालीमै व्यक्तिगत रुपमा यति ठूलो लगानी गरी उद्योग स्थापना गर्न सफल भएको जनाउँदै मन्त्री विसीले सरकारले लिएको नीतिलाई समेत सघाउ पुग्ने विश्वास व्यक्त गरे । 'कर्णाली प्रदेश सरकारले सुरुदेखि नै अर्गानिक प्रदेश बनाउने योजना बनाएको छ, यो योजनालाई यस्ता उद्योगले सघाउ पुग्ने छ ।

अहिले टनका टन जैविक मल उत्पादन भइरहेको छ, अब रासायनिक होइन, जैविक मलमा अनुदान सरकारले दिनुपर्छ,' मन्त्री विसीले भने, ' त्यतिमात्रै अहिले विश्वव्यापी चुनौती बनेको जलवायु परिवर्तनको असर न्यूनीकरणमा समेत सघाउ जैविक उत्पादनले सघाउ पुगेको छ ।'

११ प्रकारका उद्योगीको कर्जामा पुनर्संरचना हुने

काठमाडौं । ११ प्रकारको उद्योगीको कर्जा र ५ करोडसम्मका ऋणीहरुको कर्जामा पुनर्संरचना तथा पुनर्तालिकीकरण हुने भएको छ । नेपाल राष्ट्र बैंकले मौद्रिक नीति समीक्षामा पुनर्तालिकीकरण र कर्जाको पुनर्संरचना गर्ने व्यवस्था गरेको थियो। सोहीअनुसार आज बैंकहरुलाई निर्देशन दिइएको हो । वाणिज्य बैंक, विकास बैंक र फाइनान्स कम्पनीहरुलाई निर्देशन जारी गर्दै शर्तहरु लागू गरेर पुनर्तालिकीकरण र पुनर्संरचना गर्न भनेको हो । राष्ट्र बैंकका अनुसार बैंक तथा वित्तीय संस्थाले परिस्थितिवश समस्यामा परेका ऋणीहरुको हकमा ११ प्रकारका कर्जाहरुमा उक्त सुविधा दिन सक्नेछन् । राष्ट्र बैंकले कृषि र वन, माछापालन, खानी, कृषि, वन र पेयपदार्थ उत्पादन (सुर्ती प्रशोधन र मदिराजन्य बाहेक), गैरखाद्य वस्तु उत्पादन, धातुका उत्पादनहरु, मेसिनरी तथा इलेक्ट्रोनिक औजार तथा जडान, यातायात, भण्डार र सञ्चार, थोक तथा खुद्रा विक्री, पर्यटन, शिक्षा एवं स्वास्थ्य, निर्माण (सिमेन्ट, डण्डी, इँट्टा/ब्लक, पाइप्स एण्ड फिटिङ्गस लगायतका उद्योगमा प्रवाहित कर्जा समेत) क्षेत्रसँग सम्बन्धित कर्जा र अन्य सबै क्षेत्रमा प्रवाह भएका ५ करोडसम्मका कर्जालाई ऋणीको अनुरोधमा उक्त सुविधा दिन सकिने जनाएको छ। उद्योग/व्यवसायको नगदप्रवाह तथा आम्दानी विश्लेषण गरी आवश्यकता र औचित्यको आधारमा बुझाउनुपर्ने ब्याजको कम्तीमा १० प्रतिशत रकम असुलउपर गरी देहायका शर्तहरुको अधीनमा रही कर्जाको पुनर्तालिकीकरण र/वा पुनर्संरचना गर्न शर्त राखिएको छ । यस्तो पुनर्तालिकीकरण र/वा पुनर्संरचना २०८० चैत मसान्तभित्र गरिसक्नुपर्नेछ । त्यस्तै २०८० असार मसान्तमा सक्रिय वर्गमा वर्गीकरण भएको कर्जालाई पुनर्तालिकीकरण र/वा पुनर्संरचना गर्न सकिनेछ । उपर्युक्तबमोजिम पुनर्तालिकीकरण र/वा पुनर्संरचना गरिएका कर्जाहरुमा ५ प्रतिशत कर्जा नोक्सानी व्यवस्था कायम गर्नुपर्नेछ। यसरी पुनर्तालिकीकरण र/वा पुनर्संरचना गरिएको कर्जाहरुलाई जुन वर्गमा वर्गीकरण गरिएको छ सोही वर्गमा वर्गीकरण गर्नुपर्ने शर्तहरु राखिएको हो ।

नेपाली नोटमा........

भन्ने मेरो आग्रह छ ।'
सो चियापान कार्यक्रममा नेकपा एमालेका अध्यक्ष एवं पूर्व प्रधानमन्त्री केपी शर्मा ओली, उपप्रधान एवं गृहमन्त्री नारायणकाजी श्रेष्ठ, सभामुख देवराज घिमिरे, २०७० सालको चुनावी मन्त्रिपरिषदका अध्यक्ष खिलराज रेग्मी, विभिन्न राजनीतिक दलका नेताहरु, विभिन्न देशका राजदुत, कुटनितिक नियोगका प्रमुख, उद्योगि, व्यापारी, सञ्चार कर्मी, नागरिक समाजका अगुवाहरु लगायत सर्वसाधारणको उल्लेख्य सहभागिता रहेको थियो । राप्रपा नेपालले हरेक वर्ष पृथ्वी जयन्तीको दिन चियापान कार्यक्रम आयोजना गर्दै आएको छ ।

श्रमिकमाथी अनावश्यक...

रुपैयाँ भुक्तानी गरे पुग्छ । चार महिनाअघि नै गरिएको यो निर्णय कार्यान्वयनका लागि मन्त्रालयले इपिएस कोरिया शाखालाई पत्र पठाएको छ ।
मन्त्रालयले यही निर्णय यसअघि वैदेशिक रोजगार विभागमा पठाएको थियो । विभागले तीनपटकसम्म फाइल मन्त्रालयमै फिर्ता पठाइदिएको थियो । कामदारलाई अन्याय पर्ने गरी भएको यो मन्त्रिस्तरीय निर्णय कोरियास्थित नेपाली दूतावास र श्रम मन्त्रालयले नै कार्यान्वयन नगर्ने बताइसकेका छन् ।
कोरियामा रोजगारी गर्दै आएका नेपाली श्रमिक पृथ लिम्बूले पनि त्यहाँ पोस्टपेडभन्दा प्रिपेड सिमकार्ड बढी उपयोगी हुने बताए । हालको व्यवस्थाअनुसार श्रमिकले कोरिया नै पुगेर सिम खरिद गर्न सक्छन् । आफूले पनि कोरियामै पुगेपछि एसकेटी एमभिएनओ कम्पनीको प्रिपेड सिम किनेर प्रयोग गर्दै आएको उनले बताए । 'मासिक एक हजार नेपाली रुपैयाँबराबरको रिचार्ज गर्छु,' उनले भने, 'पोस्टपेड सिम लिने हो भने करिब आठ हजार नेपाली रुपैयाँदेखि माथिका प्याकेज हुन्छन् ।' कोरियाको ग्रामीण भेगमा बस्ने र धेरै इन्टरनेट प्रयोग गर्नेका लागि मात्रै पोस्टपेड उपयोगी हुन सक्ने उनको भनाइ छ । श्रममन्त्री भण्डारीले भने एलजी युप्लस पोस्टपेड सिमको विषयमा कुनै निर्णय नभएको दाबी गरे ।
त्यस्तै, श्रममन्त्री भण्डारीले सबैभन्दा धेरै संख्यामा वैदेशिक रोजगारीमा जाने दक्ष र अर्धदक्ष कामदारलाई लक्षित गरी उनीहरूले क्याम्ब्रिजबाट अंग्रेजी भाषा परीक्षा अनिवार्य उत्तीर्ण गर्नुपर्ने निर्णय गराएका छन् । भाषा परीक्षाको शुल्क ७५ डलर (नौ हजार ९७५ नेपाली रुपैयाँ) तोकिएको छ । क्याम्ब्रिजबाट अंग्रेजी भाषा परीक्षा उत्तीर्ण गर्न उनीहरूले इन्स्टिच्युटमा भाषा कक्षा लिनुपर्ने हुन्छ । भाषा सिक्दा उनीहरूलाई अनुमानित २५-३० हजार रुपैयाँ भार थपिनेछ ।
वैदेशिक रोजगार विभागले कामदारलाई उच्च दक्षता, व्यवसायिक, अर्धदक्ष, दक्ष र अदक्ष गरी पाँच वर्गमा विभाजन गरेकोमा अर्धदक्ष र दक्ष कामदारको हिस्सा मात्रै ७३.५४ प्रतिशत छ । अर्धदक्ष कामदार मात्रै कुल हिस्साको ६५.६९ प्रतिशत छ । विभागको ०७९/८० को तथ्यांकअनुसार ६० हजार ५५५ अर्धदक्ष र पाँच लाख ६ हजार ७४६ दक्ष श्रमिक वैदेशिक रोजगारीमा गएका छन् ।
मन्त्रालयको यो निर्णयसँगै अब ड्राइभर, सिकर्मी, डकर्मी, इलेक्ट्रिसियन, प्लम्बर, सेक्युरिटी गार्डलगायतले अंग्रेजी भाषा उत्तीर्ण गर्नुपर्छ । नेपाल वैदेशिक रोजगार व्यवसायी संघका अध्यक्ष राजेन्द्र भण्डारी मन्त्रालयको निर्णयले विपन्न कामदारलाई लागत मात्रै बढ्ने नभई नेपाल भित्रिने रेमिट्यान्समा पनि प्रभाव पार्ने बताउँछन् । 'अर्धदक्षलाई सबै ठाउँमा भाषाको आवश्यकता पर्दैन । तर, यस्ता कामदारलाई पनि भाषा परीक्षा अनिवार्य गरियो भने दक्ष र अर्धदक्ष कामदार पनि अदक्ष श्रमिकका रूपमा रोजगारीमा जान्छन् । दक्ष र अर्धदक्ष कामदार पनि अदक्षमा गएपछि पाउने पारिश्रमिक पनि कमी हुन्छ,' उनले भने, 'यसले प्रत्यक्ष रूपमा रेमिट्यान्समा पनि प्रभाव पार्छ ।' वैदेशिक रोजगार ऐनबमोजिम व्यक्तिगत प्रयासमा जाने र पुनः श्रम स्वीकृति (पहिले एकपटक गएर फर्किएकाको हकमा) का लागि मन्त्रालयले यस्ता कुनै पनि निर्णय गर्न मिल्दैन । यसका लागि कानुन नै संशोधन गर्न आवश्यक हुन्छ । तर, मन्त्री भण्डारी आफूले गरेका निर्णय सबै कामदारकै हितमा रहेको दाबी गर्छन् । उनले दक्ष र अर्धदक्ष श्रमिकलाई अनिवार्य अंग्रेजी भाषाको विषय प्रक्रियामै रहेको बताए । इ-सेभेन भिसामा कोरिया पठाउन एक हजार कामदारका लागि मागपत्र प्रमाणीकरण गर्न मन्त्रालयमा निवेदन आएकोमा निर्देशिका नबन्दै मन्त्रालयले कारबाहीका क्रममा रहेको भन्ने व्यहोरोको पत्र जारी गरेको छ । सोही पत्र देखाउँदै प्रतिव्यक्ति १० देखि १५ लाखसम्म उठाउन थालिएको छ । उद्योग मन्त्रालयले अनुमति दिएर म्यानपावर व्यवसायीले श्रमिक पठाउने प्रक्रियाको भिसा इ-सेभेन हो । अहिले सरकारले आफ्ना कामदार इपिएसमार्फत कोरिया पठाइरहेको भिसा इ-नाइन हो ।
हाल इपिएसबाट कोरिया जाँदा प्रतिकामदार एक हजार ३३९ डलर (शनिबारको दररेटअनुसार एक लाख ७८ हजार) मात्र खर्च हुँदै आएको छ । इ-सेभेन भिसामै कामदार पठाउने हो भने पनि बढीमा तीन लाख खर्चमा जान सक्छन् । तर, यसका लागि कार्यविधि/निर्देशिका बनाएर मात्र लागू गर्नुपर्छ । सरोकारवालाले इ-सेभेनलाई हचुवाका भरमा प्रमाणीकरण गर्न थालिए इ-नाइन भिसा बन्द हुन सक्ने जोखिम औंल्याएका छन् ।
मन्त्री भण्डारीले मन्त्रीस्तरीय निर्णयमै कामदारको पूर्वप्रस्थान अभिमुखीकरण तालिम (पिडिओटी) शुल्क सात सयबाट बढाएर दुई हजार आठ सय पुऱ्याएको समाचार पत्रपत्रिकामा यस अघि नै आएको थियो । वैदेशिक रोजगार विभाग र वैदेशिक रोजगार बोर्डलाई नै जानकारी नदिई, सरोकारवालासँग छलफल नगरी उनले 'अभिमुखीकरण तालिम सञ्चालन कार्यविधि, २०७६ संशोधन (पहिलो) गरेर शुल्क बढाएका हुन् ।
वैदेशिक रोजगारीमा जाने श्रमिकको थप आर्थिक शोषण र झन्झट दिने गरी संशोधित कार्यविधि गत ७ असोजमै स्वीकृत गरे पनि तीन महिनासम्म गुपचुप राखेका थिए । जबकि कार्यविधिअनुसार बोर्डको निर्देशकको अध्यक्षतामा हुने निर्देशक समितिको सिफारिसमा बोर्डले मात्रै उक्त निर्णय गर्न सक्छ । तर, मन्त्री भण्डारीले मन्त्रीस्तरीय निर्णयबाटै कार्यविधि परिवर्तन गरिदिएका हुन् ।
अर्कोतिर, वैदेशिक रोजगार बोर्डको सञ्चालक समितिले फेमिस सफ्टवेयर अपग्रेडका लागि वैदेशिक रोजगार कल्याणकारी कोषबाट १० करोड खर्च गर्ने भन्ने निर्णयबारे बोर्डकै सदस्यहरूले अनभिज्ञता जनाएका छन् । वोर्डको अध्यक्षमा श्रममन्त्री र विभिन्न क्षेत्रका २५ प्रतिनिधि सदस्य रहने व्यवस्था छ । १० करोडको विषयमा वोर्डको सञ्चालक समितिले गरेको निर्णयबारे आफूलाई जानकारी नभएको वोर्डका सदस्य (नेपाल टेड युनियन कांग्रेसका प्रतिनिधि) तेजेन्द्रजंग कार्कीले बताए । 'यदि कुनै बैठकमा उपस्थित नभएको भए पनि निर्णयको पत्र पाउनुपर्ने हो । तर, समाचारबाट नै जानकारी प्राप्त भयो,' उनले भने । त्यस्तै, बोर्डका अर्का सदस्य (क्रान्तिकारी मजदुर संगठनका प्रतिनिधि) दुर्गा खतिवडाले पनि १० करोड विनियोजनको विषयमा जानकारी नभएको बताए । समाचार पढेरै जानकारी पाएको उनले बताए । 'बोर्डको बैठकमा धेरै प्रस्ताव थिए । धेरै छलफल पनि भएको थियो । कतिपय विषय निर्णय भएनन् । अन्ततः बैठकको निष्कर्ष सबैलाई एक-एक कपी पठाउने अनि अर्को बैठकमा सबै पास गर्ने भन्ने निर्णय भएको थियो,' उनले भने, 'तर, ऐनमा भएको व्यवस्थाविपरित गएर बोर्डको रकम दुरुपयोग गर्न पाइँदैन ।'
बोर्डकै अर्की सदस्य (जिफन्ट प्रतिनिधि) स्मृति लामाले श्रमिकको कल्याणबाहेकका क्षेत्रमा पनि कोषको रकम खर्च गर्ने विषयमा छलफल भएको बताइन् । 'बैठकमा गाडी खरिददेखि दूतावासलाई उपलब्ध गराउने रकमको विषयमा पनि छलफल भएको थियो,' उनले भनिन्, 'मैले बोर्डको रकम श्रमिकको कल्याणबाहेकका क्षेत्रमा प्रयोग गर्न नपाइने भनेर दाबी गरेको हो ।'
श्रमिकको कोषको रकम सफ्टवेयर अपग्रेडमा खर्च गर्ने विषयमा अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगले श्रम मन्त्रालयलाई पत्र काटेको छ । यस विषयमा स्पष्टीकरण दिन आयोगले मन्त्रालयलाई डाकेको हो । त्यस्तै, रिटर्नी फेडरेसन नेपालले वैदेशिक रोजगार बोर्डको रकम फेमिस अपग्रेडका लागि प्रयोग गर्न गरिएको निर्णयप्रति विरोध गरेको छ । उसले निर्णय कार्यान्वयन नगर्न श्रम मन्त्रालयमा ज्ञापनपत्र बुझाएको छ । फेडरेसनले कामदारको श्रमिकको कल्याणबाहेक कुनै पनि बहानामा अन्यत्र खर्च गर्न नपाइने स्पष्ट पारेको छ । महालेखापरीक्षकको ५३औं प्रतिवेदनमा पनि कल्याणकारी कोषको रकम दुरुपयोग भएको औंल्याइएको थियो । साथै, अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगले २९ कात्तिक ०७३ मा कोषको रकम विदेश भ्रमणमा खर्च गरिएकोमा सम्बन्धित पक्षसँग जरिवाना असुलउपर गर्न निर्णय गरेको समेत फेडरेसनले जनाएको छ ।

उद्योग नचलेपछि...

राख्दै उनले दिनकै डेढ करोड रूपैयाँ नोक्सान उद्योगले व्यहोरेको त्यहाँ कार्यरत कर्मचारीले बताए । यो उद्योगले मात्रै ४५ मेगावाट विद्युत खपत गर्ने गरेको विद्युत कटौती हुँदा प्राधिकरण र सरकारलाई पनि ठूलो क्षति पुगेको छ ।
धेरै दिन उद्योग बन्द हुँदा उद्योग र सरकार दुबैलाई ठूलो क्षति पुगेको भन्दै उद्योगीहरू प्रधानमन्त्रीलाई भेट्ने प्रयास गरिरहेका छन् । यसका लागि आफूहरू मध्यमार्गी बाटो अपनाउन र लचक बन्न तयार रहेको केही उद्योगीले प्रतिक्रिया दिए । 'यो विवाद समाधान भएको छैन । तर, जति दिन उद्योग बन्द भयो यसले ठूलो क्षति हामीलाई नै गर्ने हो,' एक उद्योगीले भने, 'प्राधिकरणले जसरी भुक्तानी तिर्न छ भनेको छ, त्यो सम्भव हुने कुरा पनि होइन तर यसको समाधान कसरी गर्न सकिन्छ छलफलमा बस्न र निकासको लागि लचक बन्न भने हामी तयार छौं ।'
समाधानको लागि दुई वटा बाटो उनीहरूले देखाएका छन् । पहिलो, धेरै उद्योगीहरूमा मुद्दा अदालतमा विचाराधीन रहेको अवस्थामा सुनुवाइ पर्खने र अदालतले दिएको आदेशका आधारमा काम गर्ने भएको उनीहरूको भनाइ छ ।

म्यानपावर मार्फत.....

सुविधा र विगत तीन महिनाको पारिश्रमिक वितरणको अवस्था, कामदारको कार्यस्थल, आवास, स्वास्थ्य र सुरक्षासम्बन्धी अवस्था, रोजगारदाता कालोसूचीमा परे नपरेको विवरण, रोजगारदाताको वैधानिकता, रोजगारदाताले श्रम गन्तव्य मुलुकको सरकारबाट प्राप्त नेपाली कामदार र माग गर्न दिएको स्वीकृतिसम्बन्धी कागजात पेस गर्नुपर्नेछ ।
त्यसरी मागपत्र प्रमाणीकरण भएमा खाडी क्षेत्र र मलेसियाका रोजगारदाताले सय जनाभन्दा कम कामदार लैजान चाहेमा ४० हजार रुपैयाँ, सयभन्दा माथिका लागि ६० हजार रुपैयाँ पेस गर्नुपर्नेछ । त्यस्तै, पूर्वी एसिया, जापान, कोरिया, इजरायल लगायत मुलुकका लागि सयभन्दा कमका लागि ५० हजार र सयभन्दा बढीका लागि ७५ हजार रुपैयाँ पेस गर्नुपर्नेछ । युरोप तथा बाँकी अन्य मुलुकमा सयभन्दा कमका लागि ३५० यूएस डलर र सयभन्दा बढीका लागि ५ सय डलर राजस्व बुझाउनुपर्नेछ ।
दुई दशकदेखि खाडी क्षेत्रमा केन्द्रित नेपालको वैदेशिक रोजगार गन्तव्य पछिल्ला वर्ष युरोप र पूर्वी एसियाली मुलुकतिर सर्न थालेको छ । गत वर्ष युरोप क्षेत्रमा हालसम्मकै उच्च ३८ हजार जना नेपाली श्रम स्वीकृति लिएर गएका छन् । यो नयाँ श्रम स्वीकृति लिई जानेको ७.६८ प्रतिशत हो । जापान, साइप्रस, अस्ट्रेलिया, क्यानडालगायत अन्य देशमा जानेको संख्या मात्रै २१ हजार (४.३६) छ । गत आर्थिक वर्षमा मात्रै सबैभन्दा बढी नेपाली युरोपको क्रोएसियामा ५ हजार एक सय ५० जना श्रम स्वीकृति लिई गएका थिए । जसमा एक हजार ९१ जना महिला छन् ।
यीमध्ये ३ हजार ७ सय २३ जना व्यक्तिगत श्रम स्वीकृति लिई गएका छन् । क्रोएसिया र नेपालका दलालको सहकार्यमा यति धेरै जनालाई लगिएको हो । क्रोएसियापछि व्यक्तिगत रूपमा बढी जानेमा रोमानिया पर्छ ।
रोमानियामा १ हजार २ सय ४५ जना गएका छन् । रोमानियामा म्यानपावरले भने ५ हजार १ सय ६६ जनालाई पठाएको छ । रोमानियाले भिसा प्रमाणीकरण गर्न कन्सुलर सेवा नै वैदेशिक रोजगार विभागमा राखेपछि संस्थागत रूपमा पठाउन थालिएको थियो । तर, मागपत्र प्रमाणीकरण नभएपछि रोमानियाले काठमाडौंबाट कन्सुलर सेवा हटाएको छ ।

वैदेशिक रोजगारी..

हेर्ने दृष्टिकोण निकै खराब रहेछ । एक हिसाबले उनीहरू समाजबाट बहिष्कार नै हुनुपर्ने अवस्था छ । देशमा त हामी महिलाहरूलाई काम गरेर खाने वातावरण छैन नै, विदेशमा काम गरेर फर्कियो, समाज र हाम्रो घर परिवारलाई लाग्छ कि हामीले ठूलो पाप गरेर फर्कियौं ।'
उनीजस्तै जुगल गाउँपालिकाकी मनमाया तामाङ काठमाडौं कपनको फुटपाथमा कपडा व्यापार गर्थिन् । व्यापारको क्रममा हेटौंडाका एक पुरुषसँग चिनजान भयो । चिनजान मायामा परिणत भयो र २ वर्षपछि विवाहमा । विवाह गरेको ५ वर्षमा उनीहरूको २ सन्तान भए । ती २ सन्तानको राम्रा शिक्षा र सिंगो परिवारको भविष्य सुखद् बनाउने सपना सजाउँदै उनी साउदी पुगिन् । तर, सपना सजाएजस्तो राम्रो भएन, घरेलु कामदारका लागि गएकी उनलाई श्रम मात्रै हैन मालिकले शारीरिक शोषण पनि गर्न थाले ।

तरकारीबाटै ७० लाख आम्दानी

सुर्खेत । दैलेखको गुराँस गाउँपालिका-८ भ्याजेटोलका गोपीलाल खड्काले यस वर्ष तरकारी बेचेरै करिब पाँच लाख कमाए । उनले बारीमा आलु, काउली र टमाटर लगाउने गर्छन् । यही तरकारी बेचेरै उनी आफ्नै ठाउँमा मनग्य आम्दानी गर्न सफल भएका छन् । तरकारी बेचेरै घरखर्च र केटाकेटीको पढाइ खर्च कटाएर बचत गर्ने गरेका छन् । 'हाम्रो यो टोलमा तरकारी उत्पादन धेरै हुन्छ, हामी फागुनमा आलु लगाउँछौं असार साउनमा निकाल्छौं । आलुसँगै काउली बन्दा, टमाटर पनि चैत-वैशाखदेखि नै लगाउँछौं । अनि वर्षायाममा हुने भएकाले राम्रै फल्छ र बजार पाए आम्दानी पनि हुन्छ', उनले भने ।
आफ्नो यस वर्ष करिब पाँच लाख कमाई भएको उनले सुनाए । 'मेरो भएको जग्गाको अधिकांश बारीमा तरकारी लगाउने गरेको छु । केही नभए पनि एक याममा तीन/चार लाख त प्रत्येक घरकाले कमाउँछन् । तर हामीलाई उत्पादन गरेको तरकारी बजारसम्म पुऱ्याउन समस्या छ ।' उनमात्रै होइन, भ्याजेटोलकै गगनबहादुर खत्रीले पनि आफ्नो अधिकांश जग्गामा तरकारी खेती गर्दै आएका छन् । उनी पनि याममा चारदेखि पाँच लाख कमाई गर्छन् ।
'सबैभन्दा राम्रो कमाई आलुबाट हुने गरेको छ, आलुसँगै अन्य काउली र बन्दाले पनि भाउ पाए त राम्रै हुन्छ । तर कहिलेकाहीँ भाउ पाउँदैन,' उनले भने । यो टोलमा ९ घरपरिवार छन् । सबै घरपरिवारको मुख्य आम्दानीको स्रोत नै तरकारी खेती हो । एक याममा मात्रै तरकारी खेती गर्ने गरिएको छ । तर पनि आम्दानी राम्रो छ । अर्का किसान बालकुमारी खत्री भन्छिन्, 'वर्षायाममा मात्रै खेती गर्ने गर्छौं । हिउँदयाममा तुसारो जम्छ, तरकारी उत्पादन गर्न सकिँदैन । हिउँदमा पनि उत्पादन गर्न सक्ने भए वर्षमा १० लाखसम्म एकजना किसानले आम्दानी गर्न सक्थ्यो ।' यहाँ फागुन चैतबाट तरकारी खेती सुरु हुन्छ भने कात्तिकसम्म बिक्री वितरण गर्ने गरिन्छ । अर्का किसान यामबहादुर ओली भन्छन्, 'फागुनमा आलु लगाउँछौं, असार साउनमा निकालेर बेच्न सुरु गर्छौं, काउली बन्दा भने त्यसको बेर्ना तयार गरेर वैशाखबाट लगाउन सुरु गर्छौं, अनि असारमा बेच्ने गर्छौं । भाउ पायो भने त मनग्य आम्दानी हुन्छ ।'तरकारी खेतीका लागि उपयुक्त ठाउँ रहेको सो टोलका किसान स्थानीय पालिकाबाट सहयोग नपाएको गुनासो गर्छन् । आफूहरूलाई अनुदानमा मल र बीउ उपलब्ध गराउनुपर्ने र विभिन्न सरकारी कार्यक्रम लागू गर्न माग गर्छन् ।
किसान हीरादेवी केसी यहाँ पालिका तथा संघीय सरकारबाट कुनै पनि कार्यक्रममा नआएको बताए । 'यहाँ यति धेरै उत्पादन हुन्छ, हामीलाई समस्या भनेको सडकको छ, गाउँको माथिसम्म कच्ची सडक त आएको छ, तर सधैं चल्दैन । हामीले आलुको बीउ महँगोमा किन्नुपर्छ, मल पनि हामी पाउँदैनौं ।' उनका अनुसार यो टोलमा एकजना किसानले ५० क्विन्टलसम्म आलु फलाउने गरेका छन् ।

३०२ औं पृथ्वी जयन्ती एवं राष्ट्रिय एकता दिवसको अवसरमा